וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר"ש שזורי ה"א משום דקסבר יש בילה קמ"ל לכל אין בילה ואי אשמעינן לכל אין בילה ה"א כרבנן ס"ל קמ"ל הלכה כר"ש שזורי ואי אשמעינן הני תרתי ה"א קשיא דשמואל אדשמואל קמ"ל הכל הולך אחר גמר פרי ואי אשמעינן הכל הולך אחר גמר פרי הוה אמינא אפילו תבואה וזיתים נמי קמ"ל הלכה כר' שמעון שזורי במאי דפליג ולשמעינן הני תרתי לכל אין בילה למה לי הא קמ"ל דליין ושמן יש בילה תניא רבי יוסי הגלילי אומר ו באספך מגרנך ומיקבך מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על מי שנה שעברה ומתעשרין לשנה שעברה אף כל שגדילין על מי שנה שעברה מתעשרין לשנה שעברה יצאו ירקות שגדילין על מי שנה הבאה ומתעשרין לשנה הבאה ר"ע אומר באספך מגרנך ומיקבך מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על רוב מים ומתעשרין לשנה שעברה אף כל שגדילין על רוב מים מתעשרין לשנה שעברה יצאו ירקות שגדילין על כל מים ומתעשרין לשנה הבאה מאי בינייהו א"ר אבהו בצלים הסריסין ופול המצרי איכא בינייהו דתנן(א) א בצלים הסריסין ופול המצרי שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה: באחד בשבט ר"ה לאילן: מ"ט אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ועדיין רוב תקופה מבחוץ מאי קאמר ה"ק אע"פ שרוב תקופה מבחוץ הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ת"ר ב מעשה בר"ע שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו שני עישורין

אחד

וצריכא. הני תלת דשמואל הלכה כר"ש שזורי ולכל אין בילה והכל הולך אחר גמר פרי: **כרבנן סבירא ליה.** ואין תורמין ממנו ואין לו תקנה לחדש וישן שנתערבו אלא א"כ תורמין עליו ממקום אחר לפי חשבון מחדש על החדש ומישן על הישן: **קשיא דשמואל אדשמואל.** הכא אמר שמואל הלכה כר"ש דיש בילה והכא אמר אין בילה: **קמ"ל הכל הולך כו'.** למימרא דכוליה חדש הוא והלכה כר"ש ולאו מטעמיה: **במאי דפליג.** במיני קטנית אמר שמואל דמערבין הנשרשין לפני ר"ה בנשרשין לאחר ר"ה ויהיב טעמא למלתיה משום דהולכין בהן אחר גמר פרי אבל תבואה וזיתים אחר שליש: **ולשמעינן הני תרתי.** ומדאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי אשמעינן דהאי דקאמר הלכה כר"ש לאו משום בילה אלא משום דכוליה חדש אבל בילה לית ליה דאי אית ליה בילה אמאי אשמעינן הכל הולך אחר גמר פרי: **באספך מגרנך ומיקבך.** מכאן סמכו חכמים לקבוע זמן מעשר ירק דדבריהם אחר לקיטה ואסמכתא בעלמא כל אסיף שלך יהא כתרומת גורן ויקב שהלכה בהן תורה אחר שנה שהביאה שליש הרי שהלכה בהן אחר שנה שגדלו בימיה שהבאת שליש שלהן היא גדילתן שמאותה שעה ראויה ליקצר בדוחק: **אף כל כו'.** לכך הלכו באילן אחר חנטה שכל גדילת פירותיו ע"י שהעלאת שרף האילן לפני חנטה הוא: **יצאו ירקות שגדילין על מי שנה הבאה.** והיינו שנת לקיטתן שהרי גוזזין אותה והיא חוזרת וגדילה: **רוב מים.** הם מי גשמים שרוב זרעים גדילים על ידם: **על כל מים.** אף על שאובין שדולין ומשקין אותן תמיד כענין שנאמר (דברים יא) והשקית ברגלך כגן הירק. סתם גן הירק דרכו בהשקאה: **בצלים הסריסים.** ניפול"ש בלע"ז שאין נעשין גדולין כשאר בצלים: **ופול המצרי.** שזרעו לירק דאי זרעו לזרע קטנית הוא ולא הלכו בו אלא אחר השרשה: **איכא בינייהו.** כגון שמנע מהם מים ולא השקו שלשים יום לפני ר"ה ולקטן אחר ר"ה וכי הא מתני' דתנן במס' שביעית (פ"ב מ"ט) בצלים הסריסים כו' ר"י הגלילי אית ליה הא מתנית' דכיון דמנע (א) מים שלשים יום לפני ר"ה נמצאו גדילין על מי שנה שעברה ולר"ע הרי גדילין על כל מים ומתעשרין להבא. בפי' רומיי"ס מפרש איפכא ר"ע אית ליה הא מתני' שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה מתעשר לשעבר ומפרש טעמיה בתלמוד ירושלמי(ב) א"ר מנא מכיון שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה נעשו כבעל כלומר זמן חיובן למעשר בר"ה [דהס] לא נסתפקו מכל מים שהן מים שאובין זה שלשים יום כי אם ממי גשמים יצאו מתורת ירקות הגדילין על כל מים ונכנסו בתורת שדה הבעל דמסתפק במי גשמים ומתעשרין לשעבר. דרכן של בצלים הסריסין ופול המצרי למנוע מהן מים שאובין פרק אחד לפני לקיטתן כדי להקשותן לפיכך חילקום חכמים משאר ירקות אבל שאר ירקות שאין דרכן בכך אפילו מנע מהן לא יצאו מדין ירק ובטלה דעתו. בצלים הסריסים מסתפקין לשנה בהשקאה אחת לשלשים יום ויותר לפיכך אם השקן בתוך שלשים יום לפני ר"ה נמצאת השקאה זאת מועלת להם בשביעית לפיכך אסורין בשביעית ולענין מעשר נמי הוו להו כגדילין על מי שנה הבאה שעדיין למלוחית השקאתן קיימת אבל ירק שדרכו ליגזז צריך להשקותו תמיד ואפילו מנע ממנו שלשים יום לפני ר"ה בטלה דעתו אצל כל אדם ולא נתנו בהן חכמים חילוק לפי שאין דרכן בכך ומלתא דלא שכיחא היא: ד) **באחד בשבט ר"ה לאילן.** ואין תורמין מפירות אילן שחנטו פירותיו קודם לכן על פירות האילן שחנטו לאחר מכאן: **הואיל ויצאו רוב גשמי שנה.** שכבר עבר רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה: **ועדיין רוב תקופה טבת מבחוץ.** עדיין רוב התקופה לבא: **מאי קאמר.** ועדיין רוב תקופה מבחוץ כל שכן דכיון דרוב תקופה מבחוץ עדיין לא הגיע זמן החנטה ולא היה להם לקבוע ר"ה עד אדר: **שליקט אתרוג.** פירות אילן אתרוג: **שני עישורים.** מעשר שני ה)בשנה שניה ומעשר עני בשנה שלישית שהיתה שניה נכנסת לשלישית:

אחד

הוה אמינא כרבנן סבירא ליה. תימה והא ודאי כרבנן סבירא ליה טפי מר' שמעון שזורי דרבנן דפליגי עליה בפ"ב דשביעית (משנה ט) סבירא להו דפול המצרי בתר לקיטה וטפי (ב) [הוה] ליה לשמואל לפסוק כרבנן דר"ש שזורי ואפילו אם תמצא לומר דאיכא רבנן בברייתא דס"ל פול המצרי בתר השרשה ולית להו זוכר גרעו מ"מ לימא הלכה כרבנן דמתני' דשביעית והוי ניחא טפי מדר"ש שזורי וי"ל דשמואל בא לפסוק כר"ש שזורי בכל דבר אפילו באורז ודוחן ופרגין ושומשמין ולא מטעמיה דטעמיה דר"ש (ג) משום דזוכר גרעו דיש בילה ושמואל סבר אין בילה אלא משום דהכל הולך אחר גמר פרי ואף ע"ג דבהקומץ רבה (מנחות דף ל:) מייתי ההוא דפול המצרי ולא מייתי ההיא דאורז ודוחן ופרגין כלל מ"מ נפקא מינה לגבי ההיא: **מה גורן ויקב.** אסמכתא בעלמא דמעשר ירק דרבנן ועיקר קרא לפסולת גורן ויקב כדלעיל (דף יג.) לענין סוכה א"נ משום שביעית דאורייתא איצטריך קרא(ו): **בצלים הסריסים.** מפרש בירוש' בפרק שני דשביעית בוצלי קופלאי דלא עבדין זרע: **ופול המצרי שזרעו לירק.** דאי זרעו לזרע הא תנן בפ' שני דשביעית (מ"ח) כיוצא בהן דבתר השרשה ואפי' לא מנע מהם מים והך משנה פירש בקונטרס דאתיא כרבי יוסי הגלילי אבל איפכא נראה דאתיא כר"ע ולא כרבי יוסי הגלילי דאמר עלה בירושלמי א"ר מנא מכיון שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר"ה נעשו כבעל כלומר יצאו מתורת ירקות הגדילים על כל מים ונעשו כשדה בית הבעל שמסתפקת במי גשמים ומתעשרין לשעבר: **באחד בשבט** מ"ט. מפרש נמי לב"ה כמו לב"ש אלא קמא נקט דלמר זמן חניטתה של גשמי שנה זו באחד בשבט ולמר בט"ו בשבט וכל החנטים קודם זמן הזה היינו על גשמי שנה שלפני תשרי והא דלא אזיל באילנות בתר תשרי כמו בשליש בתבואה משום דדרשינן לעיל (דף י.) פעמים שברביעית ועדיין אסורין משום ערלה: **ונהג בו שני עישורים.** אם שני עישורים ממש הפריש לא היה מתוקן אלא מפרש בירושלמי שהפריש מעשר א' למעשר שני ופדאו וחלקו לעניים:

לרבעי

הגה"ה

ונהג בו שני עישורים. אם שני מעשרות ממש הפריש לא היה מתוקן דהמרבה במעשרות הן מקולקלין ובירושל' מפרש שניה הנכנסת לשלישית היתה והפריש מעשר שני ופדאו וחלקו לעניים והמעות אכל בירושלים. ע"כ:

עה א מיי' פ"ד מהל' שמיטין הלכה ח ופ"א מהל' מ"ש הל"ט:

◆

לעזי רש"י

ציפול"ש [ציבו"לט]. בצלצלים, בצל קטן.

◆

רבינו חננאל

ומצאנו לשמואל שלש שמועות, א' הילכתא כר' שמעון שזורי. ב' הכל הולך אחר גמר פרי. ג' לכל אין בילה חוץ מיין ושמן. וצריכי, דאי אמר הכל הולך אחר גמר פרי, הוינו אומרים אפילו תבואה וזיתים בתר גמר פרי, ולית ליה [בתר] שליש, לפיכך אמר הילכתא כר' שמעון שזורי בהנך דפליגי, והוא פול המצרי שזרעו לזרע שהשרשתו היא גמירתו כרבנן, וכיוצא בו. ואמר עוד כי אין בילה, להודיע כי ליין ושמן יש בילה. תניא ר' יוסי הגלילי אומר באספך מגרנך ומיקבך, מה גורן ויין מיוחדין שגדילין על מי שנה שעברה והן מתעשרין לשנה שעברה כול', ופשוטה היא. לדברי הכל ירק עישורו בשעת לקיטתו, כל הנלקט קודם ראש השנה עישורו כשנה היוצאה, וכל הנלקט אחר ראש השנה עישורו כשנה הנכנסת. ר' יוסי הגלילי דייק כל הפירות הגדילין על מי שנה שעברה ואין צריכין למי שנה הבאה, מתעשרין לשעבר, כגון התבואה וכיוצא בה. אבל

רבינו חננאל (המשך)

הירקות שצריכין מים בכל יום מתעשרין להבא. ור' עקיבא סבר לאחר רוב מים אזלינן, וכל הפירות הגדילין על רוב מים, אף על פי שעדיין אם יורדין עליהן גשמים מועילין להן, כגון התבואה וכיוצא בה, מתעשרין לשעבר. אבל הירקות שהן גדלין על כל מים, שהמים בכל יום ויום מגדלין אותן מתעשרין (לשעבר) [להבא]. ואמרינן מכדי לדברי הכל התבואה וכיוצא בה מתעשרין לשעבר, והירקות מתעשרין להבא, מאי בינייהו. ואמר ר' אבהו בצלין הסריסין ופול המצרי, פיר' בצלין סריסין, כגון שמיעך זרעם קודם שהוקשו כדי להתגדל ראשיהם. לר' עקיבא דאמר כל הפירות הגדילין על רוב מים, מתעשרין לשעבר [הני נמי מתעשרין לשעבר]. לר' יוסי הגלילי דאמר הגדילין על מי שנה שעברה, הללו כירקות דמי, דתנן במסכת שביעית פרק שני בצלים הסריסים ופול המצרי שמנע מהן מים ל' יום לפני ר"ה, מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית כול', הדא מתני' כר' עקיבא. באחד בשבט ראש השנה לאילן דברי בית שמאי, בית הילל אומרים בט"ו כול', ואוקימנא מאי טעמא, דאע"ג שרוב תקופה מבחוץ, הואיל ויצאו רוב גשמי שנה מתעשרין לשעבר. פיר', מצאנו זמן הגשמים המועילין ומתענין בהם שירדו מי"ז במרחשון עד סוף ניסן, כמפורש בפרק מאימתי מזכירין גבורות גשמים. הנה אליבא דבית הילל דאמרי בט"ו בשבט, יצאו מימות הגשמים י"ג במרחשון וכסליו וטבת וט"ו משבט, הרי ג' חדשים פחות שלשה ימים. ונשארו מימות הגשמים ט"ו (בשבט) [משבט] ואדר וניסן, הרי שני חדשים וחצי. הנה יצאו רוב [ימי] גשמי שנה זו. ואע"פ שרוב תקופת טבת עדיין מבחוץ, שנשאר חצי שבט ואדר ומקצת מניסן, לא משגחינן בתקופה למימרא שעדיין רוב התקופה של שנה הבאה היא, אלא מתעשר לשעבר. תנו רבנן מעשה בר' עקיבא שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו שני עישורין וכול'.

מסורת הש"ס

א) שביעית פ"ב מ"ט, ב) עירובין ז. יבמות טו. [תוס' שביעית סוף פ"ג], ג) [שביעית פ"ב ה"ו], ד) [שייך לעיל במשנה ד' כ.], ה) צ"ל בשנה שניה ומעשר עני בשנה ס', ו) [וע"ע תוס' קידושין ג. ד"ה מה ירק].

◆

תורה אור השלם

ו. חג הסכת תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך: דברים טז יג

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה איכא בינייהו כו' דכיון דמנע מהן מים ל' יום כו' הא מתני' דכיון שמנע: (ב) תוס' ד"ה הוה אמינא כו' וטפי ניחא ליה לשמואל: (ג) בא"ד דטעמיה דר"ש דזוכר גורנו משום דיש בילה:

◆

מוסף רש"י

שליקט אתרוג. כל האילן קרוי אתרוג (עירובין ז.). באחד בשבט. ושנה שניה הנכנסת לשלישית היתה (יבמות טו.). ונהג בה שני עישורין. שניה יוצאה ושלישית נכנסת הואי, שנה שניה לשמיטה מעשר ראשון ושני, והשלישית מעשר ראשון ומעשר עני (עירובין ז.).